

PLONINA (POŁONINA) – UN VECHI TOPONIM ASTĂZI APROAPE UITAT*

VASILE I. SCHIPOR

Plonina (Polonina) – ein alter, heute fast vergessener Ortsname

(Zusammenfassung)*

Als Ergänzung zu unserer Studie *Die Bukowina im Raum der zentral-europäischen Toponymik* möchten wir hier den Beitrag *Plonina (Polonina) – ein lter, fast vergessener Ortsnamen* präsentieren. Zum ersten Mal wird in unserer Fachliteratur die erwähnte Problematik aus diachronischer Perspektive betrachtet. Der Raum der ehemaligen Bukowina und der Karpathenwelt wird in einem breiteren Kontext behandelt und auf die Karpathen-Ukraine, die Slowakei und den südöstlichen Teil Polens ausgedehnt. Indem der Verfasser die Ortsnamen als „Zeugen der Geschichte“ versteht, drückt er seine Überzeugung aus, dass die gründliche Erforschung dieses geographischen Gebiets und des toponymischen Reichtums, der in den älteren kartographischen Dokumenten enthalten ist, sowie die Erweiterung der Untersuchung auf andere, teilweise noch unerforscht gebliebene Regionen (Ruthenien, Ost- und Westgalizien), neue und interessante Daten und Informationen bringen könnten. Diese würden dabei helfen, die historischen Fakten besser zu verstehen und zu deuten. Der Anhang *Orte und Menschen* enthält 15 Arbeiten graphischer Kunst (Aquarelle, Holzschnitte, Chromolithographien, alte illustrierte Postkarten) – wahre europäische Erbgutwerte aus diesem Raum der karpathischen Zivilisation, die das Bedürfnis nach Kenntnis der Problematik aus multidisziplinärer Perspektive belegen.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Ortsnamen, Historiographie, Kanzleidokumente, kartographische und ikonographische Dokumente, Zeugen der Geschichte, abgeleitete Formen, Varianten, urkundliche Erwähnung und Häufigkeit, Bedeutungen, karpathische Zivilisation, europäisches Erbgut, multidisziplinäre Perspektive.

Numele de astăzi al provinciei noastre istorice s-a impus dintr-o diversitate de nume folosite după 1774: Bucovina, Comitatul Sucevei, Cordon, Cordun, Cordunul Împărătesc, Cordunul Nemțesc, Generalatul Moldovenesc, Moldova Imperială. Locuitorii acestui colț din Țara de Sus a Moldovei l-au numit, de-a

* * Traducerea: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

lungul vremii, și Arboroasa, Moldova Mică, Plonina, Țara Fagilor, așa cum o dovedesc mai ales tradițiunile populare¹.

Un document extern, *Diploma imperială din 9 decembrie 1862*, prin care împăratul Austriei Francisc Iosif I garantează independența administrativă a ducatului Bucovina, dreptul acestuia de a fi reprezentat în Consiliul Imperial din Viena și îi acordă o stemă proprie, reprezentând un cap de bour, de la emiterea căruia se împlinesc anul acesta 150 de ani, consemnează un mai vechi toponim, ignorat, din păcate, în lucrările noastre de specialitate: „Noi Francisc I din mila lui Dumnezeu împărat al Austriei, rege al Ungariei și al Boemiei, regele Lombardiei și al Venetiei, al Dalmației, Croației, Slavoniei, Galiției, Lodomeriei și al Iliriei, arhiducele Austriei, marele duce al Cracoviei, ducele Lotaringiei, Salisburgului, Stiriei, Carintiei, Carnioliei și Bucovinei, marele principe al Ardealului, marchionul Moraviei, comitele principesc al Habsburgului și al Tirolului, marele voievod al Serbiei ș.c.l., ș.c.l., am înțeles cu plăcere că dieta credinciosului nostru ducat al Bucovinei a înnoit prin umilita sa rugare subșternută din partea comisiei de încredere încă de la anul 1849 pentru încuviințarea unui însemn propriu al țării.

Ca parte din Dacia vechiă țara aceasta sub guvernul domnilor Moldovei se adnumăra la așa-numita cu numile *Arboroasa*, *Plonina* și pe urmă *Bucovina*, după făgetul dintre Cernăuți și Vijniți. [...]”².

1* Comunicare susținută în cadrul Sesiunii științifice de istorie „Alma Mater Sucevensis”, organizată de Departamentul de Științe Umane și Social-Politice al Facultății de Istorie-Geografie și Centrul de cercetări interdisciplinare „Charpathica” ale Universității „Ștefan cel Mare” Suceava, ediția a XIII-a, dedicată împlinirii a 50 de ani de viață universitară suceveană, Secțiunea de Istorie modernă și contemporană, Suceava, 7 martie 2013. Comunicarea reprezintă extinderea cercetării pe o temă principală: *Bucovina în universul toponimiei europene*, de asemenea comunicare, susținută în cadrul Simpozionului științific internațional „Bucovina. File de istorie”, ediția a XIII-a, Secțiunea Istorie modernă și contemporană, organizat de Muzeul Bucovinei, Facultatea de Istorie și Geografie a Universității „Ștefan cel Mare” și Direcția pentru Cultură și Patrimoniul Național Suceava, Suceava, 23–25 noiembrie 2012. Amândouă comunicările sunt lucrări inedite.

Vezi, pentru aceasta, între altele: Vasile I. Schipor, *Bucovina istorică. Aspecte istoriografice în lumina unor izvoare folclorice*, în „Septentrion”. Foaia Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, Rădăuți, anul III, nr. 8–9, 1993–1994, p. 5 și 7. Studiul este republicat în volumul *Bucovina istorică. Studii și documente*, Cuvânt-înainte de D. Vatamaniuc, m. o. al Academiei Române, București, Editura Academiei Române, colecția „Enciclopedia Bucovinei în studii și monografii” (22), 2007, p. 156–163. De același autor, *Destinul Bucovinei istorice*, în „Analele Bucovinei”, Rădăuți – București, anul XVI, nr. 1 (32), [ianuarie–iunie] 2009, p. 5–9. Editorialul de aici este republicat în volumul Dan Camer, *Mazili și răzeși din Bucovina. Studiu istoric și statistic elaborat pe baza materialelor recensămintelor moldovenești din anii 1772–1773 și 1774*, Buzău, Editura Omega, colecția „Enciclopedia Bucovinei în studii și monografii” (29), 2009, p. 5–12. Ulterior articolul apare, într-un tom retrospectiv, în „Analele Bucovinei”, anul XIX, nr. 2 (39), [iulie–decembrie] 2012, p. 481–485.

2 Conf. Acad. Radu Grigorovici, *Diploma imperială din 9 decembrie 1862*, în „Analele Bucovinei”, Rădăuți – București, anul II, nr. 2 (4), [iulie–decembrie] 1995, p. 463–469. Bun cunoscător al limbii germane, academicianul Radu Grigorovici dă aici și originalul german al documentului, pentru a înlătura inadvertențele din textul românesc invocat, de obicei, de către

Toponimul *Plonina* din documentul de mai sus n-a fost discutat, din păcate, până acum la noi. În niciunul dintre dicționarele noastre nu-l găsim nici măcar menționat.

Mai nou, nu-l menționează nici alte lucrări de specialitate publicate în Polonia: Zbigniew Greń și Helena Krasowska, *Słownik górali polskich na Bukowinie*, Warszawa, Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, 2008; Halina Mirska Lasota, Joanna Porawska, *Marele dicționar română-polon. Wielki słownik rumuńsko-polski*, Kraków, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagellońskiego, 2009. Îl menționează, în schimb, profesorul Stanisław Dubisza în *Uniwersalny słownik języka polskiego*, tom III (P-Ś), Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2003, p. 325. Precizând că apelativul *polonina* provine din ucr. *polonyna*, autorul îi dă sensul: „teren acoperit cu iarbă, situat dincolo de limita pădurilor, în Carpații Răsăriteni, folosit la pășunat; hala”³.

Într-o *Listă cu noțiuni din dicționarul comparativ carpatic. Список понять з порівняльного карпатського словника*, concepută pentru limbile cehă, maghiară, română și ucraineană și publicată într-un periodic de la Suceava, în 2002, este menționat numele topic din ucraineană *полонина*, substantiv feminin, sinonim în această limbă cu *полявина* și *поляна* și având sensul de „pășune de munte”, „poiană”⁴. Este interesant faptul că, potrivit acestei liste, în limba cehă corespondentul acestui nume topic este *hole*, apropiat de polonezul *hala* și că pentru numele topic neutru *platou*, corespondentul în cehă este *plošina*, apropiat prin radical de *plonina*, cu care, de altfel, este un sinonim parțial. Lipsa echivalentelor din limba poloneză surprinde în această listă și reprezintă un neajuns al modelului acestui interesant, de altfel, „dicționar comparativ carpatic”.

În istoriografia noastră, apelativul *plonina* este folosit de cronicarul Miron Costin. În lucrarea sa *De neamul moldovenilor, din ce țară au ieșit strămoșii lor*, în capitolul *Titlurile cele mai vechi și pecețile domnilor*, citim, între altele: „Iar titlul cel vechi al domnilor Moldovei este așa: «Din mila lui Dumnezeu, noi, Io (N), voievod și domn al țărilor Moldovei, stăpânitor al tuturor părților de la munți până

cercetători, precum și două traduceri mai vechi însoțite de note personale. Pentru apelativele *făgetul*, *pădurea de fagi*, autorul evidențiază echivalentul german *Buchenwald*.

3 C. Drapaca, V. Rusneak, M. Gavrelciuk, I. Pliuk, A. Zelenski, I. Doșcivnek, M. Berezka, în *Dicționar ucrainean-român. Українсько-румунський словник*, București – Cernăuți, Editura Didactică și Pedagogică, R.A.–Editura „Alexandru cel Bun”, f.a. (retipărirea ediției din 1964), menționează apelativul *полонина*, cu forma de plural *полонини*, având sensul „pășune (pe munți)”, p. 633. Sinonimul său *hala*, menționat la noi de Alexandru Ciorănescu în *Dicționarul etimologic al limbii române*, are aici sensul secundar: „acoperiș”, loc situat la etajul montan superior.

4 *Lista cu noțiuni din dicționarul comparativ carpatic. Список понять з порівняльного карпатського словника*, în „Lumea carpatică”, revistă de cultură și civilizație tradițională, Suceava, nr. 4, 2002, p. 84. Alcătuită, după un model elaborat de prof. Jiří Langer, de către un colectiv format din Tomáš Vašut, Andor Mészáros, Elena Platon și Oksana Otomanska, lista cuprinde 396 de cuvinte din limbile cehă, maghiară, română și ucraineană, oferind câteva informații referitoare la clase și categorii gramaticale, sensuri și sinonime, inclusiv în dialecte, p. 83–95.

la mare»”. Într-o notă de picior, Miron Costin precizează: „*plonini*, munții ungurești”⁵. Petre P. Panaitescu traduce „ot planiu do moriu” prin „de la munți până la mare” și nu cum ar fi, în opinia noastră, mai potrivit: „de la plonine până la mare”.

În opinia noastră, toponimul *Plonina* provine de la apelativul *plonina*, **polnina*, din slava veche, unde însemna „loc întins, pustiu, nepopulat, situat pe un munte”, „munte”⁶. - Ähnliche Seiten

În spațiul slav de apus, toponimul *Plonina* este frecvent și astăzi, fiind cunoscut prin câteva variante.

În Polonia, *Plonina* este un sat în comuna Bolków, districtul Jawor, din voievodatul Silezia Inferioară, situat la altitudinea de 480–550 m, în Jelenia Góra, la 77 km vest de capitala regională Wrocław. Până în 1945 a aparținut Germaniei și se numea Nimmersath, aici aflându-se ruinele unui castel feudal (Schloß Wilhelmsburg). Din 1950 poartă actualul nume și are 157 de locuitori (2004). În partea de nord a Poloniei, *Plonina* este un sat în comuna Stutowo, din districtul Nowy Dwór Gdański, voievodatul Pomerania. Se află la 41 km est de capitala regională Gdańsk și până în 1945 a aparținut Germaniei.

Tot în Polonia, mai cunoscut este toponimul *Polonina* în denumirea unor munți (platouri montane). Cele mai cunoscute „polonine” de aici sunt în voievodatele Subcarpatic și Polonia Mică: *Polonina Caryńska* (având un pisc înalt de 1 297 m), *Polonina Wetlińska* (cel mai înalt vârf de aici este Roh, cu 1 255 m), *Polonina Bukowska* (cu cel mai înalt vârf, Halicz, 1 333 m), *Polonina Dźwiniacz* (cel mai înalt vârf, Bukowe Berdo/Buchenspitze (Vârful Fagilor), cu 1 312 m⁷). Toate acestea se află în regiunea Munților Bieszczady, partea nordică a Beskizilor Estici.

Toponimul polonez *Polonina* are corespondentul *Polonina* în limba slovacă, iar în ucraineană *Полонина/Polonyna* și denumește culmile muntoase, sub forma unor suprafețe întinse, acoperite cu pajiști alpine, din Carpații Vestici Exteriori, din Polonia, Slovacia și Ucraina, precum și din Carpații Păduroși, culmi folosite de-a lungul timpului ca pășuni⁸. În limba slovacă, toponimul este folosit și cu forma de plural, *Poloniny*. În alte cazuri, toponimul intră în denumirea unor regiuni din întregul lanț carpatic de nord-est. În Slovacia se află *Parcul Național Poloniny*, în partea de est a țării, la granița cu Polonia și Ucraina. Înființat în 1997, ca

⁵ Miron Costin, *Opere*, I, ediție critică îngrijită de P. P. Panaitescu, București, Editura pentru Literatură, seria „Scriitori români”, 1965, p. 230.

⁶ Vezi și cs.wikipedia.org/wiki/Polonina - -; en.wiktionary.org/wiki/planina – (accesat online la 14 ianuarie 2013)

⁷ Vezi de.wikipedia.org/wiki/Polonina (accesat online la 14 ianuarie 2013)

⁸ Alături de marile depresiuni intramontane, culmile întinse, bogate în pajiști subalpine, reprezintă o caracteristică principală a Munților Carpați, spre deosebire de Alpi, care se disting prin piscuri înalte și ascuțite. Vezi și ro.wikipedia.org/wiki/Munții_Carpați - - (accesat online la 14 ianuarie 2013)

Rezervație a Biosferei, acesta are 298,05 km², adăpostind o rezervație de zimbri. *Beskidy Połonińskie* este o macroregiune, întinsă din Maramureș, de la granița României cu Ucraina până dincolo de râul Uż, în Slovacia, cuprinzând: *Polonina Równa* (Riwna, 1 482 m), *Polonina Borżawa* (Stohy, 1 677 m), *Polonina Krasna* (Czerwona), *Świedowiec* (Bliżnica, 1 883 m), Czarnohora (Howerla, 2 061 m) și *Poloniny Hryniawskie* (Baba Ludowa, 1 590 m)⁹.

Așadar, în partea de vest a Carpaților Păduroși (Ucraina Subcarpatică), sunt mai cunoscute: *Polonyna Riwna*; *Polonyna Borschawa*; *Polonyna Kuk*; *Polonyna Krasna*. *Polonyna Riwna* se află situată între văile râurilor Uż și Wiczy în Karpaty Wschodnie, având câteva piscuri: Jawornik (1 020 m), Krazywa (1 039 m), Lutanska Holycia (1 377 m) și Riwna (1 482 m), iar *Polonyna Krasna* între râurile Tereblja și Teresva, având o lungime de 35 km și o lățime de 570 km. Vârfurile muntoase de aici sunt Syhljanskzj (1 538 m), Klymova (1 492 m), Hropa (1494 m) și Topas (1 548 m). În *Polonina Borschawa* vârful cel mai înalt este Stohy (1 677 m)¹⁰.

În partea de sud-vest a districtului Dołina, din regiunea Ivano-Frankivsk (Stanisław) se află *Poloninka* (1 163 m), un platou întins, situat la vest de Wołoska și Măgura (1 164 m).

Hărțile topografice militare de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea (1877–1916), consemnează în Maramureșul istoric și alte două mari grupe de „połonine”. *Polonina Turkulska*, *Polonina Lemska*, *Breskulska*, *Polonina* și *Polonina Balzatul* se află situate la izvoarele râurilor Bălțatul și Brebenescul, pe platouri cuprinse între 1 500 și 1 900 de metri. Mai la vest de acestea, tot pe platouri alpine largi, situate la sud de Pietrosul Carpaților Păduroși (2 023 m), se află *Polonina Szesul*, *Polonieska Polonina*, *Polonina Harmanieska* și *Polonina Kożmieska*¹¹. Interesante sunt, de asemenea, și informațiile topografice consemnate de hărțile militare realizate pentru zonele învecinate, din Galiția de Răsărit¹².

9 Conf. pl.wikipedia.org/wiki/Beskidy_Połonińskie – (accesat online la 21 ianuarie 2013) - A

10 Conf. pl.wikipedia.org/wiki/Ukraińskie_Karpaty - – (accesat online la 21 ianuarie 2013)

11 Conf. igrek.amzp.pl. Aici sunt două portaluri: *Archiwum Map Wojskowego Instytutu Geograficznego 1919–1939* și *MAPSTER – Zestawienia map*. Cel de al doilea portal cuprinde hărți speciale – *Spezialkarte der österreichisch-ungarischen Monarchie*, întocmite la scara 1: 75 000, în perioada 1875–1916, de către ofițeri austrieci. Hărțile topografice de aici, necercetate încă la noi, oferă o bogăție de informații valoroase pentru cercetarea științifică transdisciplinară. Unele dintre acestea provin din Arhiva de Război a Poloniei ori de la Svenska Krigsarchivet (Swedish Military Archive). Altele sunt editate și reeditate de Wojskowy Instytut Geograficzny Warszawa în perioada interbelică din veacul trecut (1919–1939). De la adresa electronică de mai sus, accesând igrek.amzp.pl/search.php, obținem planșa cartografică dorită (accesat online la 24 și 25 ianuarie 2013).

12 Vezi: 11, XXXIII, Zaleszczyki, 1880; 12, XXXIII, Śniatyn, 1876; 12, XXXII, Kuty, 1877; 12, XXXII, Kuty, 1916; 11, XXXII, Kolomea, 1876; 11, XXXII, Kolomea, 1914; 10, XXX, Dolina, 1877; 10, XXXI, Stanisław, 1914; 12, XXX, Máramaros-Sziget, 1877; 13, XXXI, Bogdán, 1876; 14,

În spațiul bucovinean, toponimul *Plonina* este, parțial, echivalentul semantic al toponimului *Țara de Sus* (Verchovina). Înțelegerea corectă a sensului acestui vechi toponim se află în relație cu una dintre ocupațiile străvechi ale locuitorilor din zona Carpaților Orientali: păstoritul. Pășunile pentru oile și vitele locuitorilor din satele carpatice și subcarpatice se aflau pe munții Maximeț (1 345 m), Tomnatic (1 567 m), Țapul (874 m), Iarovița (1 580 m), dar și la vest de Ceremuș, la Jaworów, Kolomea și Nadwórna, spre care duceau mai multe „drumuri ale oilor”, unele lungi de câteva zeci de kilometri, majoritatea urmând cursul principalelor ape curgătoare: Nistru, Prut, Siret, Ceremuș, Suceava, Moldova, Bistrița, Tisa. Acest spațiu montan, bogat în pășuni alpine, este locuit mai ales de huțuli, în limba/graiul cărora apelativul *polonina* înseamnă „pășune”. De aici și sensul vechiului toponim *Plonina*, „pășune situată pe platourile înalte”, „pășune montană”, unde urcă turmele de oi și vite pentru vârat și unde se organizează pregătirea produselor lactate pentru iarnă (brânză/caș, urdă, huslincă etc.), care urmează apoi a fi transportate la șes¹³. Această realitate este caracteristică și pentru

XXXI, Ruszpolyána, 1880; 12, Körösmező und Mikuliczyn, 1880; 41°49' Turka, 1914. Harta 54, 39, Nadwórna, 1929, scara 1: 100 000, a fost realizată de Wojskowy Instytut Geograficzny Warszawa (accesat online la 25 ianuarie, 4 și 5 februarie 2013).

13 Vezi și George Nimigean, *Huțanii din Bucovina. Studiu anthro-po-geografic și etnografic*, 1945, p. 94, 74. Păstoritul transhumant, în toată complexitatea sa, rămâne o temă fertilă de cercetare pentru viitor, în acest spațiu carpatic mai larg, începând din Bucovina și până în Moravia și Polonia de sud. Industria turismului montan și câteva „insule” etno-folclorice, în Polonia, Slovacia, Ucraina Subcarpatică și Bucovina, reprezintă astăzi o nouă „vârstă” în cultura și civilizația carpatică, preocupată de „contemporaneizarea tradiției”, în cadrul căreia cercetarea științifică, tot mai firavă pe zi ce trece, este înlocuită de apetența pentru loisir (excursii, expediții, drumeții, sporturi de iarnă, bucătărie tradițională, târguri meșteșugărești etc.) și cultivarea unor datini și obiceiuri vechi, cuprinse în programul unor festivaluri regionale sau internaționale, precum „Bukowińskie Spotkania” [Întâlniri bucovinene], organizat anual, la date diferite, în Polonia, Bucovina istorică (Câmpulung Moldovenesc și Cernăuți), Ungaria și Slovacia. Festivalul Internațional de Folclor „Bukowińskie Spotkania” [Întâlniri Bucovinene], înființat în 1990, prin contribuția profesorului universitar Kazimierz Feleszko de la Universitatea din Varșovia, filolog slavist, originar din Cernăuți, și a lui Zbigniew Kowalski, etnograf la Casa de Cultură din Piła, are drept scop: „a) prezentarea bogăției cultural-populare bucovinene în manifestarea ei multi-etnică, prin aducerea în scenă a unor manifestări artistice tradiționale complexe și diverse: vocale, coregrafice, muzicale, precum și a portului și a obiceiurilor bucovinene; b) favorizarea cunoașterii reciproce dintre membrii grupurilor artistice bucovinene prin participarea nemijlocită la festival; c) prezentarea valorilor Bucovinei, care se manifestă în buna înțelegere dintre oameni și în respectul reciproc, în toleranță interetnică și în bună conviețuire; d) propagarea imaginii Bucovinei ca exemplu de înțelegere, de armonie și colaborare, de respect reciproc între etnii și de păstrare neștirbită a identității culturale a fiecărei comunități etnice; e) apropierea și cunoașterea reciprocă a popoarelor europene prin grupurile care le reprezintă; f) păstrarea folclorului emigranților bucovineni în Polonia, Ungaria, Slovacia și Germania, pentru care «Întâlnirile Bucovinene» oferă posibilități de contact în formă organizată cu Bucovina și cu locuitorii ei actuali”. Vezi www.inbucovina.ro/.../festivalul-international-de... Simpozionul științific, organizat la Jastrowie, în voievodatul Polonia Mare, în anii 1990, o dată la doi ani, cu participarea unor profesori universitari și cercetători din Polonia, Germania, Ucraina și România, a fost ulterior abandonat, la fel ca și proiectul de elaborare a *Lexiconului „Bukowina”*. Vezi și Zbigniew Kowalski

Carpații Vestici Exteriori și Subcarpații Beșkizi, așa cum o ilustrează mai multe gravuri, xilogravuri și ilustrate din partea a doua a secolului al XIX-lea și din primele decenii ale secolului al XX-lea, reprezentând scene din viața huțulilor, în titulatura cărora apare toponimul *Plonina*, cu varianta sa *Polonina*: Karol Młodnicki (1835–1900), *Huculi i ich mieszkania: pochod huculów na Poloniny* [Huțulii și locuința lor: marșul huțulilor spre Plonina] (1872), *Odváženi mléka s Poloniny* [Transportarea laptelui din Plonina], ilustrată aparținând unui autor necunoscut, nedată, cu circulație la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, ș.a.

În 1929, Aba Heller, un librar din Nadwórna, editează ilustrata *Hucul wozi bryndzę z poloniny* [Huțul cărând brânză din polonina], în titulatura căreia nu mai avem un toponim, ci, mai degrabă, un apelativ¹⁴.

Problematika acestui străvechi spațiu cultural (oameni, așezări, îndeletniciri, ceremonii, datini și obiceiuri) este ilustrată de lucrări beletristice, acuarele, desene și fotografii aparținând unor autori renumiți care oferă cercetării științifice un bogat material, mai cu seamă din perspectivă transdisciplinară. Între aceștia: Stanisław Vincenz (1888–1971), prozator și eseist polonez, autorul trilogiei *Na wysokiej poloninie* [În înalta polonină/Pe culmile plaiului/Aproape de cer, în polonina] (I – 1938; II – 1970; III – 1979); artiștii plastici polonezi Juliusz Kossak (1824–1899), Józef Jaroszyński (1835–1900), Stanisław M. Dębicki (1866–1924), Fryderyk Paustch (1877–1950), Kazimierz Sichulski (1879–1942), Władysław Jarocki (1879–1965) și Karol Kossak (1895–1975), M. Seńkowski, fotograf de artă. Profesorul Włodzimierz Szuchiewicz (1849–1915) publică la Lemberg (Lwów) o lucrare monografică monumentală, *Huculszczyzna* [Țara huțulilor], vol. I–IV, 1902–1908, consacrată culturii și civilizației din această parte a Carpaților Răsăriteni.

Problematika acestui spațiu cultural continuă să suscite și astăzi interesul specialiștilor (istorici, etnografi, muzeografi, fotografi de artă) din lumea carpatică central-europeană și din cea riverană, așa cum o dovedește și Expoziția internațională de artă huțulă „Na wysokiej poloninie”, organizată la Cracovia de către Witold Wieszczyk (2011).

Timp de câteva secole, eposul popular din partea de nord-est a Carpaților Răsăriteni este animat de figurile unor eroi renumiți: Juraj Jánošík (1688–1713), figură legendară în folclorul slovac, contemporan cu Grigore Pinte, zis Pinte Viteazul (1670–1703, vestitul haiduc din Țara Lăpușului; Oleksa Dovbush (1700–

(sub redacția), *Bukowińskie Spotkania. Întâlniri bucovinene. Bukovinai Találkozások. Bukovinské stretnutia. Буковинські зустрічі* (21), Piła, Przedsiębiorstwo Poligraficzno-Wydawnicze Angraf, 2010.

¹⁴ Bogate informații despre istoria zonei și prezența românilor aici, de-a lungul vremii, între altele, la Dumitru Manolache, *Carpații Nordici – istorie românească*, în „Observatorul”, București, anul XV, 17 septembrie 2004, confer sites.google.com/site/hutzul/articole (accesat online la 18 februarie 2013).

1745), erou legendar în folclorul din Galiția, Bucovina și Zakarpathia; Darie Pomohaci (a doua jumătate a secolului al XVIII–1816), haiduc renumit, care însuflețește imaginarul colectiv din Bucovina de altădată prin numeroase legende despre comori ascunse și balade de vitejie: „Frunză verde foi rotate, / Cătu-s șaptezeci de sate, / Toate-s de Darie îmblate, / Îmblate și răzbătute; / C-are Darie drumuri multe, / Are Darie treburi multe. / Tot îmblă cărările / Și păzește drumurile /, Drumurile cele mari, / Bătute de domni tâlhari, / Cu bani mulți și cu pungi mari; / Cu bani mulți, cu pungi bătute / Tot pe-nșelăciuni făcute, / Pe-nșelăciuni și nedrept, / Scoase-s de la noi din piept; / Pe-nșelăciuni și prădare, / Pe muncă și pe sudoare, / [...] Și iar verde măr crengos, / Nu-i ca Darie om frumos; / Cătu-i țara-n sus și-n jos, / Cătu-i țara-n jos și-n sus, / Numele lui i s-o dus / Ori ca spin, / Ori ca venin, / Ori ca leac / La om sarac. / Din Straja până-n Hadic / Nu-i ca Darie om voinic; / De la Dorna la Dornești, / Om ca Darie nu găsești / Să mergi și să oboești, / Iar să mergi, să poposești / Altu-n lume nu găsești, / Cu cuvânt / Ca frunza-n vânt / Și cu glas / De suflet ars, / Cântat vara printre brazi”.

În cultura ucraineană trebuie menționate preocupările, pe această temă fertilă, ale scriitorilor Ivan Franko (1856–1916), clasic al literaturii ucrainene, reprezentant al renașterii naționale, care a făcut studii doctorale și la Universitatea din Cernăuți (1891), cercetător al culturii populare din Galiția, autor al romanelor *Boa constrictor* (1878), *Boryslav smiietsia* [Borislavul râde] (1882) și al culegerii *Ballads and Tales* [Balade și povestiri]; Mykhailo Kotsiubynsky (1864–1913), scriitor clasic, reprezentant al „realismului etnografic”, autor al nuvelei *Tini zabutykh predkiv* [Umbrele strămoșilor uitați], (1911), tradusă și în limba română (Mihail Koțiubinski, *Nuvele și povestiri*, București, Editura pentru Literatura Universală, 1963); Lesya Ukrainka (1871–1913), voce reprezentativă a liricii romantice ucrainene, prozatoare, autoare a volumului *Lisova pisnya* [The Forest Song. Cântecele pădurii], feerie ilustrând interesul pentru mitologie și folclor; Vasyl Stefanyk (1871–1936), prozator, membru în Parlamentul austriac (1908–1918), emigrat ulterior în Canada; Marko Cheremshyna (1874–1927), autor de povestiri și nuvele, tradus mai ales în Germania, Cehia și Ungaria.

Pe baza nuvelei lui Mykhailo Kotsiubynsky *Umbrele strămoșilor uitați*, regizorul sovietic, de origine armeană, Serghei Paradjanov (1924–1990), realizează filmul *Shadows of forgotten ancestors* (1964), capodoperă a impresionismului cinematografic, considerat de către criticul de artă Jonathan Rosenbaum drept „unul dintre filmele de geniu ale cinematografului sovietic”, interzis timp de câteva decenii în fosta U.R.S.S., care s-ar situa între primele zece realizări ale epocii, „un film desăvârșit”, comunicând „o uluitoare libertate stilistică”, prin care regizorul valorifică valențele psihologice ale culorii și semnificațiile adânci ale unor străvechi simboluri (pomul cunoștinței binelui și răului, mărul, crucea, mormântul, căprioara, calul, în ipostaza sa de cursier solar, mielul), cu circulație într-un spațiu mai larg. Căprioara venind mereu la mormântul Maricikăi trimite cu gândul la

poemul lui Nicolae Labiș, *Moartea căprioarei*: „Mi se părea că retrăiesc un mit cu fata prefăcută-n căprioară”. Structurat episodic, filmul are în desfășurarea sa și un episod intitulat *Polonina*. Povestea de dragoste a lui Ivanko pentru Maricika reprezintă, în acest cadru, „un arhetip al vieții”, tinerețea evoluând ciclic de la inocență la experiență și apoi la solitudine și moarte. Aceasta este „umbra strămoșilor noștri uitați”, motivul arhetipal care „depășește și transcende identitatea individuală”, după cum observă criticul de artă David A. Cook, povestea lui Mykhailo Kotsiubynsky despre lumea huțulilor din Carpați comunicând, în același timp, bucuria pleneră, viguroasă și tonică în fața vieții, înțelegerea profundă pentru iubirea, suferința și căderea oamenilor, un remarcabil simț al naturii, al frumosului, al armoniei și al nemărginirii¹⁵.

La tipărirea în limba română a nuvelei *Umbrele strămoșilor uitați*, Val. Cordon, traduce apelativul *polonina* prin *plai*, „*pășuni de munte, acoperite cu iarbă deasă*”: „În spatele lui Ivan creșteau munții și albăstreau depărtările. Vulturul își lua zborul de pe piscurile stâncoase, binecuvântându-le cu un larg fâlfâit de aripi; se auzea răsuflarea rece a *plaiurilor*; cerul se lărgea. În loc de pădure, sub picioare i se așterneau acum jnepenii – un covor negru de brazi târători, în care i se împiedicau picioarele; mușchiul înveșmânta pietrele în mătase verde. În zare, munții își iveau, unul câte unul, piscurile și-și unduiau spinările gârbove, înălțându-se ca valurile albastre ale mării. Ai zice talazuri uriașe, încremenite în clipa când furtuna le-a răsculat din genune, ca să le năpustească peste lume și s-o potopească. Piscurile Bucovinei sprijineau zarea cu nori vineți; Senetea, Dzembronea și Bila Kobela înaintau sub maramă albastră; fumeaga Iherețului, Hoverlea înțepa cerul cu piscu-i ascuțit, iar Ciornohora apăsa pământul cu greutatea trupului său.

Plaiul! Se afla acum în mijlocul acestei *pășuni de munte, acoperite cu iarbă deasă*. Marea albastră a munților răscoliti îl împresura pe Ivan ca un cerc larg, din care părea că nesfârșite talazuri albastre pornesc spre el ca să i se prăbușească la picioare.

Vântul, tăios ca un baltag ascuțit, îi bătea în piept, îngemănându-i răsuflarea cu cea a munților. Un val de mândrie năvăli în sufletul lui Ivan. Ar fi vrut să scoată un chiot din fundul plămânilor, ca să răsune toți munții până hăt, la marginea cerului, ca să se cutremure marea de piscuri, – dar simți deodată că, în întinsul acesta, glasul lui s-ar fi pierdut, asemenea unui bâzâit de țânțar...”¹⁶

În cultura din Bucovina istorică, manifestă un interes viu pentru universul lumii carpatice, frumusețea tradițiilor, pitorescul etnografic, muzica și graiul locuitorilor acestor plaiuri mai mulți scriitori, etnografi și folcloriști: Franz Xavier

15 Pentru mai multe informații, vezi, între altele: www.recorduri.lovendal.net/cele-mai-tari-10-filme-sovietice/; agenda.liternet.ro/.../Provocarea-culorilor-Tini-zabutykh-predkiv-U... (accesat online la 20 februarie 2013)

16 Vezi Mihail Koțiubinski, *Umbrele strămoșilor uitați*, în volumul *Nuvele și povestiri*, București, Editura pentru Literatură Universală, colecția „Clasicii literaturii universale”, 1963, p. 384–385.

Knapp (1809–1883), pictor austriac, stabilit la Cernăuți, peisagist și portretist de marcă, autorul unor acuarele cu o mare valoare documentară, cuprinse în albumul *Illustrierte Bukowina* (1875); Osip Jurij Fedkovici (1834–1888), poet, prozator și traducător; Emil Kaluzniacki (1845–1914), profesor la Universitatea din Cernăuți, slavist, autor al unor studii referitoare la cultura și civilizația carpatică și la coloniile românești din Galiția, membru corespondent al Academiei Române (20 martie 1890), care publică documente slavone, descoperite la Lemberg, privind istoria Moldovei; Dimitrie Dan (1856–1927), istoric și folclorist, membru corespondent al Academiei Române; Raimund Friedrich Kaindl (1866–1930), profesor la Universitatea din Cernăuți, istoric și etnograf, cercetător al culturii și civilizației din Bucovina, autor, între altele, al studiilor *Die Huzulen* (1894), *Geschichte der Deutschen in der Karpathenlanden* (vol. I–III, 1896–1903), *Die Bukowina in Wort und Bild* (1903).

Scriitori, pictori, istorici și lingviști din România, dar și câțiva străini, semnează lucrări diverse, unele dintre ele, remarcabile, închinare acestui topos fabulos al umanității europene: Mihai Eminescu (1850–1889), poet romantic și reputat ziarist, mare clasic al literaturii românești; Teodor Axentowicz (1858–1938), profesor universitar și pictor polonez, autor al unor portrete și scene din viața huțurilor; Mihail Sadoveanu (1880–1961), prozator celebru, autor, între altele, al volumului *Țara de dincolo de negură* (1926), în care un capitol, XV, *Vânt dinspre Căliman*, se referă la huțuli; Wladimir Zagorodnicow (1896–1984), profesor la Școala de Arte și Meserii din Cernăuți, pictor bucovinean; Petru N. Caraman (1898–1980), doctor în etnografie și filosofie al Universității din Cracovia cu teza *Obiceiul colindatului la slavi și la români. Studiu comparat* (1928), profesor universitar la Iași, eminent folclorist și slavist, de talie europeană, arestat de N.K.V.D. în 1947, pentru afirmațiile sale privind drepturile României asupra Basarabiei și nordului Bucovinei, marginalizat în perioada regimului comunist, membru *post-mortem* al Academiei Române (1991), autorul studiului *Fresca huțulă*, publicat în revista „Însemnări ieșene”, anul V, nr. 3, din 1 martie 1940, o prezentare a cărții folcloristului polonez Stanisław Wincenz *Na wysokiej poloninie*, titlu tradus în limba română *Pe culmile plaiului*; Mircea Streinul (1910–1945), prozator, autor al romanului *Lupul din Țara huțurilor* (1939, cu o reeditare în 1995); Radu Negură (1910–1992), un „impresionist întârziat”, uitat pe nedrept în Bucovina de astăzi, peisagist delicat, care experimentează „turismul ecologic” în partea a doua a veacului trecut, autorul unor compoziții închinare lumii carpatice, surprinse în succesiunea veșnică a anotimpurilor; Rudolf Rybiczka (1911–1998), pictor, colorist rafinat, autor al unor cunoscute peisaje și portrete inspirate de toposul mitologic bucovinean; Ioan Pătruț (1914–1992), lingvist, autorul lucrării *Fonetica graiului huțul din Valea Sucevei* (1957); Miroslava Șandru (1916–1983), etnograf și folclorist, autoarea albumului *Cusături huțule*, tipărit postum (2005); George Sidorovici (1920–1976), prozator, autor al volumelor de nuvele și povestiri

Vulpile (1970), *Oameni și munți* (1972), *Pădurea de dincolo* (1974, cu o reeditare în 2006), în care evocă o fabuloasă Bucovină a munților și pădurilor, „dominată de credințe și superstiții”; Vasile Hutopilă (n. 1953), pictor, care surprinde „duhul locului” în peisajele și portretele sale închinat oamenilor din Bucovina carpatică; Mugur Andronic (n. 1955), doctor în istorie, editor al lucrării *Huțulii – o minoritate din Bucovina*, culegere de studii și articole, printre care, *Huțulii – între istorie și politic*, p. 13–39 (1998); Casian Balabasciuc (n. 1957), inginer silvic, autor al unor povestiri reunite în volumele *Slujbași la împăratul* (1996), *Stranii povestiri huțule* (2006), *Tainele din Smidovatic* (2009), *Văzute și nevăzute din Bucovina* (2012), prozator care „încearcă să reînvie tradițiile huțulilor bucovineni: [...] portul, cântecele, obiceiurile [lor] populare”, fiind îngrijorat de riscul pierderii identității acestora, sub presiunea modernizării accelerate a vieții și societății contemporane din satul carpatic tradițional¹⁷; Marian Chiselițe, absolvent al Universității „Al. I. Cuza” Iași (2001), fotojurnalist, autorul mai multor reportaje, între care *Huțulii din Bucovina. În căutarea unei identități*, publicat în paginile periodicului „National Geographic” (august 2009) și premiat de redacția periodicului de la Washington¹⁸; Angelica Flutur, cântăreață talentată de muzică populară, originară din Ciumârna, județul Suceava, sat de huțuli, „oameni ai munților”, „strașnici vânători” și gospodari vrednici, „oameni frumoși, căroră le plac veselia și jocul”, cum ea însăși mărturisește într-un interviu acordat presei. Continuatoare a tradițiilor și obiceiurilor zonei, tânăra interpretează valorifică în cântecele sale îndrăgite comori ale patrimoniului lumii carpatice românești, învederând sensibilitatea unei lumi fascinante, pline de pitoresc: „Sus pe Muntele Ciumârna, / Sus îi satul meu, / Mângâi stelele cu mâna... Cu huțanii mei. [...] Când huțanul vrea să cânte, / Vâjâie și brazii-n munte. [...] Bună-i lumea și frumoasă cu huțulca mea!” (*Huțulca*)¹⁹; Andreea Chisăliță (n. 1998), câștigătoare a Marelui Premiu și a Trofeului Festivalului „Maria Tănase”, de la Craiova, ediția a XVIII-a, 28 septembrie–3 octombrie 2015, care deprinde „dragostea de cântec” de la Sofia Vicoveanca

¹⁷ Vezi și <https://www.facebook.com/casian.balabasciuc>. Remarcând în povestirile sale „o constanță a atmosferei și o constanță stilistică, o construire savantă a personajelor”, precum și „realismul magic” al scriiturii acestuia, critica de întâmpinare reține, totodată, „calitățile portretistice, anecdotica povestirilor și parfumul sadovenian” al cărților publicate de acest autor îndrăgostit de natura munților și patrimoniul zonei, „interesul viu pentru Bucovina, tradiții și credință” al scriitorului fascinat, mai cu seamă, de „înțelepciunea neamului huțulilor”, care scrie „pilde nu doar narațiuni, și se așteaptă ca cititorul [...] să fie cuprins de atmosfera povestirilor sale”. Conf. <http://www.news Bucovina.ro/evenimente/34362/realismul-magic-a-lui-casian-balabasciuc> (accesat online la 21 februarie 2013, 24 ianuarie 2016)

¹⁸ Spațiul carpatic de nord-est continuă să fascineze, trezind interesul unui public mai larg pentru cunoaștere. Un exemplu îl oferă articolele despre huțuli, publicate în periodice românești contemporane, locale și centrale. Vezi, între altele: sites.google.com/site/hutzul/articole (accesat online la 25 februarie 2013).

¹⁹ Conf. blog.artizanescu.ro/angelica-flutur-jumatate-inger-jumatate-fluture/ (accesat online 23 ianuarie 2016)

(adevărat model de urmat pentru tinerele interprete de astăzi din Bucovina), cântăreață înzestrată cu „calități vocale extraordinare și deosebit de sensibilă”, căreia „Dumnezeu i-a pus cântecul în leagăn”, așa cum apreciază juriul și o dovedește interpretarea pieselor sale (între care, *Balada miresei pierdute*)²⁰.

Tot aici ar trebui consemnat și interesul cercetătorilor contemporani din Occident pentru cunoașterea acestei problematice. Frédéric Beaumont (născut în 1977), doctor în geografie umană la Université Michel de Montaigne Bordeaux 3 (2007), profesor la Universitatea Paris Ouest, urmează un master la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava pe tema *Dynamique de la multiethnicité en Bucovine du Sud: 1774–1996* (octombrie 1998–iunie 1999) și publică mai multe studii de interes, între care *Hutsules, Ruthènes et Klezmer, le mythe culturel bucovinien* (2008)²¹.

În spațiul românesc, o admirabilă prezentare a acestei străvechi realități istorice și etnografice – păstoritul –, în legătură cu un cadru geografic mai larg, însă, o găsim la Ioan Slavici, în studiul monografic *Die Rumänien in Ungarn, Siebenbürgen und der Bukowina* (1881), autor care dă un alt echivalent pentru apelativul *polonina*. Față de echivalentul folosit de Ioan Slavici avem rezerve, însă contextul în care îl prezintă merită a fi menționat, precum și tabloul admirabil realizat de scriitorul transilvănean: „Coama lanțului carpatic este aproape peste tot netedă, coastele line au un strat de pământ destul de gros, iar văile învecinate, destul de largi, coboară numai treptat: de aceea, văile se pot folosi de cele mai multe ori doar ca fânaț, iar locurile de așezare, împreună cu ogoarele, sunt răspândite pe coaste, fie izolate, fie în grupuri mai mici. Coamele sunt utilizate de cele mai multe ori numai ca pășune și sunt foarte potrivite pentru aceasta. Acolo sus, la 5 până la 8 000 [de] picioare deasupra nivelului mării, unde de obicei nu mai trăiesc niciun fel de specii de arbori, se întind într-o nesfârșită suită pășunile acoperite cu iarbă grasă, uneori destul de întinse. În această regiune căzând rouă abundentă și plouând adesea, iar coama fiind plată și versantele line, iarba este mereu proaspătă, iar izvoarele nu seacă niciodată. Românul denumește aceste pășuni prin cuvântul *poiană*, deci cu un cuvânt care în limba slavă înseamnă șes. Și o face pe bună dreptate, căci acolo sus există o întreagă lume de înălțimi plate, unde mii și mii de oi transformă pășunile în hrană pentru oameni și unde se poate trăi în siguranță, dispunând de averea și bunul propriu. Pe înălțimile munților nordici, pe Căliman și mai mult încă pe munții sudici, din Retezat până în Bucegi, aceste pășuni sunt atât de numeroase și atât de întinse încât ar trebui să se umble săptămâni întregi pentru a număra toate turmele ce pășunează acolo”²².

20 Conf. www.monitorulsv.ro › Local (accesat online la 24 ianuarie 2016).

21 Confer u-bordeaux3.academia.edu/FredericBeaumont (accesat online la 26 februarie 2013).

22 Ioan Slavici, *Die Rumänien in Ungarn, Siebenbürgen und der Bukowina. Români din Ungaria, Transilvania și Bucovina*, în *Opere*, XIII, *Scrieri social-politice. Istorice. Etnografice*, text

Em. Grigorovitza nu menționează toponimul Plonina în *Dicționarul geografic al Bucovinei*, publicat la București, în 1908.

În teza sa de doctorat, *Hușanii din Bucovina. Studiu anthro-po-geografic și etnografic*, susținută la Universitatea din București, în 1945, George C. Nimigean utilizează toponimul Bucovina, dar nu consemnează decât incidental derivatele sale, în mai multe subcapitole: *Munții*, p. 3–6; *Hidrografia*, p. 8–9; *Pășunile*, p. 16–18; *Toponimia și onomastica românească la hușani*, p. 120–122. Pe lângă toponimul *Bucovina*, cu sensul „provincie istorică”, utilizat frecvent, el folosește toponimul *Carpații Bucovinei*²³, probabil sub influența unor tradiții istorice locale. Într-o notă de la pagina 54, George C. Nimigean face trimitere la o legendă publicată de S. Fl. Marian în volumul *Tradiții populare române din Bucovina*, București, 1892, p. 3–8: „În vechime, pe timpul păgânilor și a rebelilor, dzice că tot Carpatele, adică toți munții Bucovinei erau stăpâniți de daci. [...] Tot în această legendă se mai spune despre conducătorul dacilor că în luptele cu Traian a îngropat odoarele sale în Valea Ceremușului, dar, fiind învins, a arătat locul unde le-a îngropat. [...] Atunci când a venit Traian cu oaste asupra lor, de i-a bătut și i-a supus, i-a aflat aici răspândiți peste tot Carpatele Bucovinei”²⁴. Vorbind despre „risipirea așezărilor hușănești”, George C. Nimigean dă o listă, p. 28–31, cuprinzând „un total de 172 cătune, 12 sate și 22 comune, răspândite pe văi și pante, risipite pe plaiuri, ascunse după păduri”²⁵, populate cu hușani (hușuli). Un singur toponim ne atrage atenția aici: *Bucovinca*, denumind un cătun, aflat în componența satului Sălășeni, comuna Câmpulung pe Ceremuș (p. 29). Nu găsim nicăieri în această lucrare nici vechiul toponim *Plonina*, așa cum ne-am fi așteptat²⁶, în pofida faptului că autorul bucovinean face trimiteri la documente

ales și stabilit: C. Mohanu, îngrijirea și traducerea textului german: Gherasim Pinteau, note și indici: D. Vatamaniuc, București, Editura Minerva, seria „Scriitori români”, 1984, p. 457–458, 662–663. Studiul apare, pentru prima oară, la Viena și Teschen, în 1881, sub egida Editurii lui Karl Prochaska, având 237 p., și se reproduce, fragmentar, în periodicul „Bukarester Salon”, anul II, nr. 3, iulie 1884, p. 129–139. Monografia lui Ioan Slavici este cea dintâi lucrare etnografică de la noi, care urmărește „o prezentare de ansamblu, orientată o dată vertical, din trecutul istoric până la stările din prezent, apoi orizontal, cu diferitele sectoare ale vieții sociale și culturale”, fiind „deschizătoare de drum în cercetările noastre etnografice”, aducând totodată „mari servicii în cunoașterea de către străini a vieții poporului nostru”. Vezi Ovidiu Bârlea, *Istoria folcloristicii românești*, București, Editura Enciclopedică Românească, 1974, p. 211; D. Vatamaniuc, *Note [și comentarii]*, la Ioan Slavici, *Opere*, XIII, p. 660.

²³ Vezi George Nimigean, *op. cit.*, p. 3, 4, 32. Un exemplar din manuscrisul lucrării se află la Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera” din Suceava.

²⁴ *Ibidem*, p. 54.

²⁵ *Ibidem*, p. 32.

²⁶ Vezi capitolul *Populație*, p. 20–39; *Hușanii din punct de vedere istoric*, p. 40–57; *Hușanii din punct de vedere etnografic*, p. 68–97. Din acesta din urmă, subcapitolul *Păstoritul*, p. 69–77, ar fi putut consemna, în opinia noastră, toponimul Plonina. Aici se află menționat doar apelativul *polonina*, având sensul de „pășune” în graiul hușulilor (p. 94).

vechi, dar și la realități din teren, de pe un spațiu mai larg, din Slovacia, Polonia, Moravia și Silezia.

Academicianul Iorgu Iordan, în *Toponimia românească*, lucrare fundamentală în literatura domeniului, la noi, reține un număr de 32 de toponime, cu o arie mai largă de răspândire, din Bucovina până în Banat, având următoarele 9 forme: Bucova, Bucovăț(ul), Bucovel(ul), Bucovicioara, Bucov(ul), Bucul, Bucovina, Bucoveni, Bucovineni²⁷. Autorul nu menționează însă aici toponimul *Plonina* și nici vreunul din derivatele sale.

Profesorul Ilie Dan, în monografia toponimică a Văii Solonețului, „cea dintâi monografie toponimică regională din Țara de Sus” a Moldovei, tipărită parțial în 1980, nu menționează toponimul *Plonina*²⁸. Din păcate, *Dicționarul toponimic al Văii Solonețului*, cuprinzând 737 de pagini, rod al muncii sale de teren și arhivă desfășurate timp de patru ani, nu s-a publicat decât selectiv²⁹, manuscrisul lucrării pierzându-se în vâltoarea anilor.

Dragoș Moldovanu (coordonator), în lucrarea monumentală *Tezaurul toponimic al României. Moldova*³⁰, nu menționează toponimul *Plonina*. Aici întâlnim numai un derivat al acestuia, provenit însă de la forma *Polonina*: *Polonenca*, fost sat, în partea de nord-est a satului Argel, din județul Suceava; cătun al satului Argel (după Em. Grigorovitză, care preia datele unei statistici din 1896), sat în comuna Argel (1900), cătun înglobat în satul Argel (1907, 1908); cătun înglobat în satul Argel (1925). Aici sunt menționate și alte câteva forme ale acestui derivat: *Polonea*, *Poloneanca*, *Polonenka*³¹.

27 Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963, p. 66–67. În *Introducere*, autorul precizează: „Dacă geografii s-au interesat de numele topice, oarecum prin forța împrejurărilor, ca de un fapt pe care nu-l puteau evita în cercetările lor [...], istoricii au înțeles de timpuriu ce folos mare pot trage, pentru luminarea unor epoci obscure sau a unor detalii nelămurite din veacurile îndepărtate, exploatând cum se cuvine numele de locuri. Căci toponimia poate fi socotită drept istoria nescrisă a unui popor, o adevărată arhivă, unde se păstrează amintirea atâtor evenimente, întâmplări și fapte mai mult ori mai puțin vechi sau importante, care s-au petrecut de-a lungul timpurilor și au impresionat într-un chip oarecare sufletul popular. Tot felul de momente din viața unei colectivități umane: istorice (în sens strict), sociale, economice, politice, psihologice, găsesc ecou, adesea foarte prelungit, uneori permanent și definitiv, în toponimie” (p. 2).

28 Ilie Dan, *Toponimie și continuitate în Moldova de nord*, Iași, Editura Junimea, 1980.

29 *Indice alfabetic al toponimelor din Valea Solonețului*, *ibidem*, p. 179–216. Acesta cuprinde numai 1 391 de termeni „transcriși în formă literară”.

30 Dragoș Moldovanu (coordonator), *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, volumul I, *Repertoriul istoric al unităților administrativ-teritoriale, 1772–1988*, partea 1. A, *Unități simple (Localități și moșii) A–O*; partea 2-a, A, *Unități simple (Localități și moșii) P–30 decembrie*; B, *Unități complexe*, București, Editura Academiei Române, 1991, 1992. Lucrarea valorifică un bogat material documentar referitor, din păcate, numai la spațiul aflat între granițele politice al României postbelice.

31 Dragoș Moldovanu (coordonator), *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, volumul I, partea 2-a, A, *Unități simple (Localități și moșii) P–30 decembrie*; B, *Unități complexe*, București, Editura Academiei Române, 1992, p. 925.

În lucrarea *Toponimia minoră a Bucovinei*, elaborată de Nicolai Grămadă, găsim câteva forme ale acestui vechi toponim și pentru spațiul bucovinean. Potrivit acestei lucrări, poiana „Rarău sau *Polonina*” este o parte de hotar la Slătioara, consemnată pe o hartă cadastrală din 1784. *Poloninca* (Poloninka) este parte de hotar la Rușii Moldoviței, potrivit unei hărți cadastrale din 1785, un munte la Argel, după o hartă austriacă din 1873 (611 m) și o poiană, tot aici, consemnată de o hartă a Ocolului Silvic Argel (1933). *Polonenca* este un cătun la Argel, un fânaț la Rușii pe Boul și un cătun pe Valea Boului (1939)³².

Cu formele *Polonina* și *Polonenca*, trimițând la folosirea acestora în graiul local din Bucovina meridională, găsim toponimul în discuție, astăzi, la Constantin Pădure, *Silvanii. Memorialul unui bucovinean*: „Satul dintre cele două obcini (Feredeu și Obcina Mare), denumit Argel, ne-a impresionat prin frumusețea peisajului specific montan, cu ape repezi și clare pe văi, ca niște sireturi, cu imensele sale păduri de molid de un verde întunecat și cu întinse poieni multicolore. Plaiurile erau denumite aici de localnici «plaiska», iar obcinile, «polonine» sau «polonence». [...] Aici toponim[e]le se amestecă: Kicera, Zigreva, Paltin, Kruhla, Cununshi, Vesnarka, Ilemska, Polonenka, Rașca, Bucovina ș.a.m.d.”³³

32 Nicolai Grămadă, *Toponimia minoră a Bucovinei*, vol. I–II, îngrijirea ediției, studiul introductiv, bibliografia, notele și indicele: Ion Popescu-Sireteanu; introducere: D. Vatamaniuc, București, Editura „Anima”, colecția „Enciclopedia Bucovinei în studii și monografii” (1), 1996, p. 442, 141, 142, 424, 142, 426, 496. Vezi pentru aceeași problemă și *Spezialkarte der österreichisch-ungarischen Monarchie*, întocmite de asemenea la scara 1: 75 000, în perioada 1875–1916, de către ofițeri ai K.u.k. Militärgeographisches Institut: 12, XXXIV, Czernowitz, 1880; 14, XXXII, Szopot-Kamerale, 1877; 14, XXXIV, Radautz, 1905; 15, XXXII, Kirlibaba, 1880; 15, XXXIII, Kimpolung in der Bukowina, 1880; 15, XXXIV, Suczawa, 1880; 15, XXXV, Uidestie, 1904; 16, XXXIII, Bajaschestie, 1906; 16, XXXIII, Dorna-Watra, 1902; 16, XXXII Rodna Noua und Jacobeni, 1875.

33 Constantin Pădure, *Silvanii. Memorialul unui bucovinean*, ediția a II-a revizuită și completată, [București], Editura All, 2011, p. 284, 289–290, 403. Autorul, pe numele său adevărat Constantin Bândiu, s-a născut la 19 mai 1927 în localitatea Ciudei, județul Storojineț. Este fiul lui Nicolai și al Floarei Bândiu. Studiază la Liceul „Regele Ferdinand” din Storojineț și, în refugiu, la Liceul „Ștefan cel Mare” din Suceava, după care urmează studii universitare de silvicultură la București (1947–1948) și Câmpulung Moldovenesc (1948–1952). După absolvirea facultății, își desfășoară activitatea la Institutul de Cercetări Silvice (1952–1958) și la Institutul de Biologie „T. Săvulescu” al Academiei Române (1958–1970). Revine la Institutul de Cercetări și Amenajări Silvice (1971), unde lucrează până la pensionare (1989). Doctorat, în 1973, la Academia de Științe Agricole și Silvice București, cu teza *Influența factorilor ecologici asupra creșterii radiale la brad*. Cercetător științific principal, de prestigiu, la Institutul de Cercetări și Amenajări Silvice din București. Răsplătit cu premiul Academiei Române, în 1986. Prin studiile sale, adevărate lucrări de referință în domeniu, inginerul silvic bucovinean Constantin Bândiu pune bazele ecologiei românești. Este autor al unor articole științifice și studii de ecologie forestieră, publicate în periodice de specialitate din țară. Dintre acestea: *Metaecologia – o nouă știință?*, în „Bucovina forestieră”, Câmpulung Moldovenesc, anul II, nr. 1, 1994; *Să nu acceptăm risipirea patrimoniului forestier al țării*, *ibidem*, anul VI, nr. 1–2, 1998. Autor al volumelor: *Teiul* (1966), *Cercetări ecologice în Podișul Babadag* (în colaborare, 1971), *Ecosistemele din România* (1980), *Cercetări privind cultura bradului în R. S. România* (1980),

În limbile slave de sud, bulgară, sârbă, croată și slovenă, corespondentul toponimului Plonina este *Planina*, având, în general, sensul de „munte”, „munte pe care se află mari pășuni”, „pășuni întinse”: *Stara Planina*, în Bulgaria și Serbia; *Velika Planina*, în regiunea Carniola, din Slovenia; *Šar Planina*, în Macedonia. Scriitorul George Topârceanu (1866–1937), mobilizat în campania din Bulgaria (1913) și prizonier la Turtucaia (1916–1918), este autorul scrierii memorialistice *Pirin-Planina, epizoduri tragice și comice din captivitate* (1936), unde întâlnim toponimul într-un compus, *Pirin-Planina*.

La fel ca toponimul Bucovina, Plonina se încadrează în categoria numelor topografice, conform clasificării stabilite de academicianul Iorgu Iordan³⁴.

Înțelegând toponimele ca „martori ai istoriei”³⁵, noi credem că aprofundarea cercetării pe teritoriul la care ne-am referit, prin studierea bogatului material toponimic pe care îl conservă mai ales documentele cartografice mai vechi, precum și extinderea investigației asupra spațiului neacoperit încă, ar putea aduce în viitor date și informații noi, interesante, folositoare pentru o mai bună înțelegere și interpretare a faptelor istorice referitoare la Bucovina, contribuind astfel, poate, la îngustarea spațiului de bogată revărsare/manifestare a sărbătorescului provincial.

Conservarea biodiversității și a resurselor genetice forestiere (în colaborare, 1997), *Structura și funcționalitatea componentelor cenotice din bazinele superioare ale Prahovei și Ialomiței* (în colaborare), *Estetica forestieră. Introducere în silvocalie* (2009). Conf. Vasile I. Schipor, *Bucovineni în viața cultural științifică a României postbelice* (I), în „Analele Bucovinei”, anul XVII, 2 (35), [iulie–decembrie] 2010, p. 378–379. După refugiul de la Sânnicolaul Mare, în Banat, tatăl său, pădurar la Fondul Bisericesc din Bucovina, este repartizat la un canton silvic din Argel, în partea de sud a provinciei, unde își stabilește domiciliul împreună cu câțiva dintre copiii săi.

34 Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 17: „În ce privește modul cum au luat naștere toponimicele românești, putem constata mai multe grupe: 1) nume care descriu poziția, aspectul sau vreo altă particularitate a locului; 2) nume care au ca punct de plecare diverse fapte din viața socială a poporului nostru; 3) nume care păstrează amintiri despre evenimente și întâmplări din trecut; 4) nume care trădează o anumită atitudine sau trăsătură psihică a celor ce le-au dat. Vom avea, prin urmare, patru capitole, după cele patru categorii de toponimice la care se referă: 1) topografice; 2) sociale; 3) istorice; 4) psihologice”.

35 Conf. Ilie Dan, *Toponimie și continuitate în Moldova de nord*, p. 164. Lucrarea „pune în fața cercetătorului, fie el istoric, arheolog, folclorist, etnograf, dialectolog sau toponomast, probleme dificile, adesea controversate, aspecte neîntâlnite în alte regiuni ale țării și, implicit, dificultăți deosebite solicitând erudiție, echilibru și spirit analitic profund”. „Poate nicăieri ca în această zonă – precizează profesorul universitar ieșean Ilie Dan, originar din Bucovina – toponimia nu reflectă mai fidel «mozaicul» etno-lingvistic, expresie a unei împrejurări social-istorice și a unei «forma mentis» specifice” (*Ibidem*, p. 11, 12).

Anexă

Plonina. Locuri și oameni

- 1) *Români, huțuli și rutheni*, ilustrată serială editată de Sigmund Jäger și circulată în august 1899. Sursa: www.delcampe.net

- 2) *Huțulcă din Bucovina*, ilustrată poștală serială editată de J. Horowitz, după o fotografie de E. von Schiller din Cernăuți, 1900. Sursa: www.delcampe.net

- 3) *Plecarea huțurilor în Plonina/Polonina*, ilustrată serială de epocă, editată în Polonia înainte de 1918. Sursa: www.delcampe.net

Plonina (Polonina) – un vechi toponim astăzi aproape uitat

4) *Huțuli din Regiunea Subcarpathia*, Ilustrată etnografică editată la Praga, cca 1900. Sursa: www.delcampe.net

5) *Plecarea huțulilor în Plonina/Polonina*, desen după natură de Młodnicki, 1872. Sursa: commons.wikimedia.org

6) Colibă de stână în Hutsulshchyna, veche fotografie de epocă, ante 1900. Sursa: www.porozumiekarpackie.pl

7) Huțuli în polonina/pe plai, ilustrată editată de I. Orenstein din Kolomea, cca 1900. Sursa: www.ebay.at

8) *Văcărie în Plonina/pe plai*, fotografie de epocă, ante 1900. Sursa: karpaccy.pl

9) *Alaiul de nuntă al huțulilor*, heliogravură de Tadeusz Rybkowski, 1883. Sursa: <http://upload.wikimedia.org>

10) *Huțuli din Bucovina*, heliogravură de Zygmund Ajdukiewicz, 1899. Sursa: karpaccy.pl

- 11) *Nuntași huțuli din Subcarpathia*, ilustrată serială de epocă, ante 1918. Sursa: www.delcampe.com

- 12) *Huțuli cu baltage*, ilustrată serială de epocă circulantă la 7 ianuarie 1886. Sursa: www.delcampe.net

13) *Procesiune de sfințire a apei de Bobotează la huțuli*, reproducere după Władysław Jarocki, pictor polonez, cca 1900. Sursa: <http://upload.wikimedia.org>

14) *Huțuli din Mikuliczyn-Nadworna*, cromolithografie de Hermann Baar, realizată după Zygmund Ajdukiewicz, 1900. Sursa: commons.wikimedia.org

15) *Pereche de huțuli tineri*, acuarelă de Seweryn Obst, pictor polonez, 1902.
Sursa: pl.wikipedia.org